

TARTALOM:

Dunakeszi jégvágók	1
LŐRINCZ Róbert	
A Beniczky házaspár tragédiája ...	2
MRÁV Zsolt	
Az „előretolt helyőrség”	4
SOMODI Elekné	
A K. László család története	6
CSOMA Attila	
Új nevek az alagi hősök listáján...	8
SZŐKE Kálmánné	
Múltidéző emlékek városunk hely-	
történeti gyűjteményében III. rész 9	
HORVÁTH Lajos	
Alagi Bekény Benedek, Janus	
Pannonius verseinek kiadója	10
SZAKÁLL Lászlóné	
A gyártelepi katolikus egyházköz-	
ség és a Jézus Szíve templom törté-	
nete II. rész	11

SZÁMUNK SZERZŐI:

CSOMA Attila - könyvtáros
 HORVÁTH Lajos - a Magyar Országgyűlés Hivatala ny. szakfőtanácsosa
 LŐRINCZ Róbert - könyvtáros
 MRÁV Zsolt - a Magyar Nemzeti Múzeum régész-szakmuzeológusa
 SOMODI Elekné - ny. pedagógus
 SZAKÁLL Lászlóné - ny. iskolaigazgató
 SZŐKE Kálmánné - ny. tanár, igazgató

DUNAKESZI HELYTÖRTÉNETI SZEMLE

Dunakeszi-Alag Helyismereti Lapja

Megjelenik évente háromszor,
 1000 példányban

Felelős szerkesztő:

Csoma Attila és Lőrincz Róbert

Kiadja: Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár

Dunakeszi, Kossuth Lajos u. 6.

Felelős kiadó: Csonka Mária

Nyomdai előkészítés:

Preysing Frigyes

Nyomda: Raszter ny. Budapest

ISSN 1789-9230

E-mail: szemle@mail.dkvk.hu

A lap megjelenését támogatja
 Dunakeszi Város Önkormányzatának
 Művelődési és Közoktatási Bizottsága

A címlapon a Révész István Helytörténeti Gyűjtemény fotói láthatók.

LŐRINCZ RÓBERT

A Beniczky házaspár tragédiája

Egy alagi emléktábláról

Az alagi Szent János-, más néven lovaregyleti kápolnát, három grófi család – a Pejacsevich, az Almássy és a Cziráky – adományából építették 1906-ban. Az épület falán két tábla emlékeztet a lóversenyzés kapcsán Alaghoz ezer szállal kötődő familiák egykori tragédiáira. A templom- és a helytörténet mindkét eseményt kapcsolatba hozza a kápolna alapításával, holott valójában csak az egyik köthető hozzá, melynek Czirákyné gróf Almássy Erzsébet állíttatott emléket. Lánya, Cziráky Johanna 1901-ben fiatalon hunyt el, alig egy évvel az alagi gróffal, Pejacsevich Alberttel kötött házasságkötése után. A másik táblán – amely Johanna unokatestvérének, Beniczky Istvánnak és feleségének emlékét őrzi, s egyben mostani írásunk tárgya – özv. gróf Almássy Kálmánné sorai olvashatók.

Az emléktábla az alagi kápolnában

„Örök emlékül szeretett unokámnak, Beniczky Istvánnak és nejének, Waldeck Valéria grófnőnek, [akik meghaltak] 1909. november 14-én Singapoore közelében a tengerben, 26 és 23 éves korukban.” Az itt szereplő dátum helytelenül 1900. szeptember 14-ének írva került a történeti anyagokba, ez vezethetett a fent említett félreértelmezéshez. A szörnyű esemény valójában három esztendővel a kápolna felépítése után történt. De ki is volt a táblán említett fiatal pár, és mi történt azon – a szinte napra pontosan száz évvel ezelőtti – végzetes, távol-keleti hajnalon?

1909. november 14-én, a La Seyne nevű francia postagőzös megszokott útvonalán haladt az Indonéz szigetvilág hajnali sötétjében célállomása, Szingapúr felé. Két nappal azelőtt indult Jáva szigetéről, s már csak 80 mérföld volt hátra, csak néhány óra kellett volna, hogy megérkezzen. A holdtalan éjszakán a tenger nyugodt volt, az ör-

szemek kivételével szinte mindenki aludt a hajón, köztük egy fiatal magyar nászutas pár, Beniczky István és felesége is. Az ifjú Szolnok megyei földbirtokos és Waldeck Valéria grófnő 1908 nyarán kötöttek házasságot, majd rögtön egy hosszú, föld körüli nászútra indultak. Több mint egy éve járták már a világot, számos kontinenst és várost felkeresve. Budapestről Bécsbe, majd Németországot és Dániát érintve Norvégiába utaztak. Innen egy hosszabb londoni és párizsi tartózkodás után a Szezei-csatornán áthajózva Ceylon szigetére érkeztek. Kína nagyobb városainak felfedezése után Japán felé vették útjukat, ahol 1909 áprilisában együtt uszonnázhattak a japán császári párral és a japán miniszterelnökkel. A Hawaii- majd a Fiji-szigeteken töltött hetek után Új-Zélandra, Ausztráliába, majd innen Indonéziába, Jáva szigetére hajóztak. A honvágy azonban lassan felülkerekedett a kalandvágyon, István és Valéria már a hazatérést tervezgették. A Jáván töltött hetek után a Szingapúrba induló postahajóra, a La Seyne-re szálltak. Az első osztályon, az elsőtiszt és a hajóorvos szállása mellett foglaltak kabint. A gőzös gyorsan haladt velük nem sejtett végzetük felé. Az utolsó hajnalon már a Szingapúrhoz közeli Rhio szorosban jártak, amikor fél négy körül hirtelen szörnyű ütés rázta meg a hajót. Az ellenkező irányba haladó brit Onda gőzös hatalmas erővel csapódott a La Seyne oldalába, felszakítva annak oldalfalát. A hajótestbe félelmetes dübörgéssel ömlött a víz, a gőzös azonnal süllyedni kezdett. Az alvástól még kába utasok között rövidesen pánik tört ki, sokan gondolkodás nélkül vetették magukat a tengerbe. A hajó kazánja felrobbant, többen ekkor veszítették életüket.

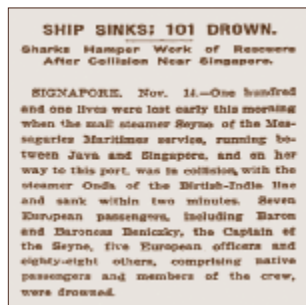
Beniczky István és felesége gróf Waldeck Valéria

szemek kivételével szinte mindenki aludt a hajón, köztük egy fiatal magyar nászutas pár, Beniczky István és felesége is. Az ifjú Szolnok megyei földbirtokos és Waldeck Valéria grófnő 1908 nyarán kötöttek házasságot, majd rögtön egy hosszú, föld körüli nászútra indultak. Több mint egy éve járták már a világot, számos kontinenst és várost felkeresve. Budapestről Bécsbe, majd Németországot és Dániát érintve Norvégiába utaztak. Innen egy hosszabb londoni és párizsi tartózkodás után a Szezei-csatornán áthajózva Ceylon szigetére érkeztek. Kína nagyobb városainak felfedezése után Japán felé vették útjukat, ahol 1909 áprilisában együtt uszonnázhattak a japán császári párral és a japán miniszterelnökkel. A Hawaii- majd a Fiji-szigeteken töltött hetek után Új-Zélandra, Ausztráliába, majd innen Indonéziába, Jáva szigetére hajóztak. A honvágy azonban lassan felülkerekedett a kalandvágyon, István és Valéria már a hazatérést tervezgették. A Jáván töltött hetek után a Szingapúrba induló postahajóra, a La Seyne-re szálltak. Az első osztályon, az elsőtiszt és a hajóorvos szállása mellett foglaltak kabint. A gőzös gyorsan haladt velük nem sejtett végzetük felé. Az utolsó hajnalon már a Szingapúrhoz közeli Rhio szorosban jártak, amikor fél négy körül hirtelen szörnyű ütés rázta meg a hajót. Az ellenkező irányba haladó brit Onda gőzös hatalmas erővel csapódott a La Seyne oldalába, felszakítva annak oldalfalát. A hajótestbe félelmetes dübörgéssel ömlött a víz, a gőzös azonnal süllyedni kezdett. Az alvástól még kába utasok között rövidesen pánik tört ki, sokan gondolkodás nélkül vetették magukat a tengerbe. A hajó kazánja felrobbant, többen ekkor veszítették életüket.

A szerencsétlenül járt La Seyne gőzös

Néhány perccel az ütközés után a La Seyne elmerült a habokban. Érdeemes megemlíteni, hogy a francia gőzös 9 évvel korábban ugyanezen a helyen zátonyra futott, de akkor minden utasát, és a hajót is sikerült megmenteni. Most egészen más-hogy történt. Az Onda lámpákkal felszerelt csónakjaival az angol tengerészek megkezdtek a túlélők kimentését a roncsokkal teli vízből. A tenger hemzsegett a cápáktól, sokakat ezek marcangoltak szét. Mindössze 61-en éltek túl a szerencsétlenséget, 101-en veszttek oda, köztük Beniczky István és felesége is.

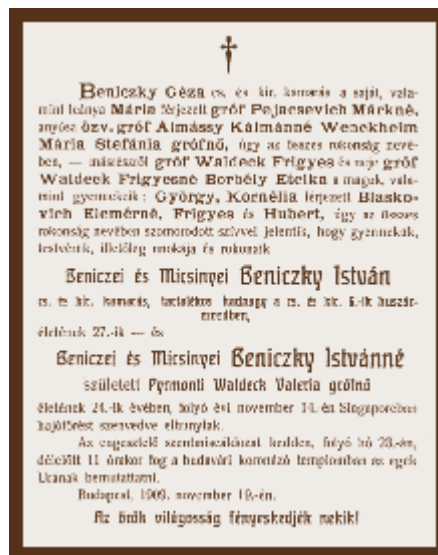

A New York Times cikke

A katasztrófa híre azonnal bejárta a világsajtót. A *New York Times* másnap címlapon tájékoztatott a történetéről, kiemelve a magyar pár nevét az áldozatok között. A *Pesti Hírlap* és a *Pesti Napló* november 16-án hozta a szerencsétlenség hírért, de még nem tudták pontosan beazonosítani, ki lehet a halottak között említett Beniczky házaspár. A fiatalok családjai kétségbeesve várták a híreket, abban reménykedve, hogy István és Valéria bár jegyüket megváltották és így nevük bekerült az utaslistába, esetleg lekéshették a hajót, vagy más okból nem szálltak fel az utóbb szerencsétlenül járt gőzösré. Beniczky István apja, Beniczky Géza, a bécsi angol nagykövetséghez táviratozott, és a szingapúri osztrák magyar konzulátushoz is kérdést intézett. Keller István országgyűlési képviselő, Beniczky István ügyvédje, Jáván tudakozódott a házaspár után. A tragikus halálhírt rövidesen a jávai osztrák-magyar konzulátus távirata erősítette meg: „Sind verunglückt” szólt a fájdalmas, rövid üzenet, azaz „Szerencsétlenül jártak”.

A házaspár tragikus sorsa sok előkelő családot borított gyászba. Beniczky István nagyanyja, az alagi emléktáblát állító gróf Almácssy Kálmánné Wenckheim Stefánia hat gyermeke közül Mária volt István édesanyja. Másik leánya, Erzsébet (Czirák Jánosné), az alagi kápolna építéséhez köthető emléktáblán szereplő, fiatalon elhunyt Pejacsevich Albertné Czirák Janka édesanyja volt. (Érdekesség, hogy Pejacsevich Albert második felesége Almácssy Mária, szintén Wenckheim Stefánia egyik unokája volt.) Beniczky István húgát, Annát, gróf Pejacsevich Márk, a volt horvát bán fia vette nőül. Valéria nővére, Waldeck Kornélia, a Kincsem-tenyésztő Blaskovich földbirtokos család tagjának, Blaskovich Elemérnek volt a felesége. A gróf Waldeck-család, a holland királyi dinasztiaival is rokonságban állt, Emma anyakirályné, születési nevén Waldeck-Pyrmont hercegnő révén.

1909. november 23-án, délelőtt 11-kor a gyászpompával bevont Mátyás-templomban – Nemes Antal apátplébános celebrálásával – gyászistentiszteletet tartottak a Beniczky-párrért. Szinte az egész magyar arisztokrácia képviseltette magát. A Waldeck és a Beniczky családon kívül jelen voltak az Esterházy és az Odescalchi hercegi-, a Wenckheim, az Andrásy, a Széchenyi, a Majláth, a Pallavicini, a Zichy, a Pejacsevich, az Almácssy, a Csekonics, a Károlyi, a Batthyány és a Czirák grófi-, valamint a Blaskovich és Justh nemesi családok tagjai is. A főoltár előtt díszes ravatalt állítottak, melyet számtalan gyertyaláng fénye világított meg.

A család által közzétett gyászjelentés

A tragédia utáni évben egy érdekes és egyben szívszorító könyv látott napvilágot *Emléklapok a Beniczky párról* címmel. A mindössze 200 számozott példányban megjelent összeállítás – melyet a Waldeck család ismerőse, gróf Kuún Gézané gondozott – Valéria leveleit tartalmazza, melyeket az útról küldött a tiszaroffi családi birtokra anyjának és testvéreinek. A tragikus végkifejletet ismerve az írások megindító pillanatokat okoznak az olvasó számára. A levelek mellett, hogy pontosan és élvezetes stílusban dokumentálják a nászút szinte minden eseményét, észrevétlenül hoznak közel hozzánk egy mindig életvidám ifjú hölgyet, és hű közvetítői a hozzátartozók iránti feltétlen ragaszkodásnak, szeretetnek. A könyvben szintén közölt főkonzuli levél egy megrendítő történetről is beszámol. Az egyik túlélő, a La Seyne főpincére elmesélte, hogy a katasztrófát megelőző napon a poggyásztérbe kísérte Valéria grófnőt, hogy a behajózáskor a csomagjaiban felejtett iratait – a Szingapúrba történő belépéshez – magához vehesse. Nem gondolta, hogy soha többé nem lesz rájuk szüksége...

„Ne busuljanak Öregem, ha hazakerülünk én majd mindenkit felvidítok, csak türelem. Csak addig el ne felejtsek már kérem!” – üzent néhány hónappal a szerencsétlenség előtt Valéria bátyjának, Hubertnek, egyik levelében. Most, a tragédia száz éves évfordulóján, a történet felidézésével, talán az ő kérésének is eleget teszünk.

Felhasznált források:

Emléklapok a Beniczky párról. Összeáll.: Kuún Gézané, Kolozsvár, 1910.

Sillages 1. Les Pionniers. Szerk.: Ferrier, Marc, [s.l.], 1994. 167-168.

The New York Times, 1909. nov. 15.; 1900. febr. 11.

Pesti Hírlap, 1909. nov. 16-24.

Pesti Napló, 1909. nov. 16-18.